

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 12 december 2008

[Klicka här för utskriftsvänlig pdf-fil](#)[Läs mer om svensk idrottspolitik på idrottsforum.org](#)

Tre utredningar om staten och idrotten

Ulf Lönnqvist, Bengt Wallin, Johan R. Norberg

Hans Bolling

Historiska institutionen, Stockholms universitet

Svensk idrottspolitik – finns den? Detta har faktiskt ifrågasatts i dessa spalter. Det finns i alla händelser, och har funnits, idrottsintresserade svenska politiker, och förvisso också svenska idrottspolitiker, och främst bland dem idrottsministrar. Hur idrottsintresserade dessa har varit och är kan kanske diskuteras. I alla händelser har idrotten alltid fört en undanskymd tillvaro som sidouppgift för olika departementschefer – på senare tid till exempel Leif Blomberg (Inrikesdepartementet), Lars Engqvist (dito), Mona Sahlin (Justitiedepartementet), Bo Ringholm (vice statsminister), för närvarande – och kanske också framgent – kulturministern, för närvarande Lena Adelsohn Liljeroth. Hennes företrädare, den synnerligen kortvarige (10 dagar) kulturministern Cecilia Stegö Chilò lär för övrigt ha blivit rejält förvånad över att idrottsfrågorna hamnade inom hennes fögderi.

Det har också funnits statliga idrottsutredningar, inte mindre än sex stycken sedan 1921, men det är väl främst de tre senaste som haft något slags inverkan på idrottens praktik och därmed kan sägas ha varit uttryck för idrottspolitik. Regeringen Erlander tillsatte 1965 års idrottsutredning, med blivande idrottsministern (1986–88) Ulf Lönnqvist som huvudsekreterare, och utredningens betänkande, *Idrott åt alla* (1967) anses som en milstolpe i den svenska idrottsrörelsens historia. 1996 tillsatte dåvarande idrottsministern Leif Blomberg en ny idrottsutredning med Helena Streiffert som huvudsekreterare som dock, när kort tid återstod, byttes ut mot Bengt Wallin. Slutbetänkandet, *Idrott och motion för livet*, publicerades 1998. Och som forumets surfare kunnat notera den här hösten så tillsatte också den nya borgerliga regeringen en idrottsutredning, 2007, med Johan R. Norberg som huvudsekreterare. Betänkandet, *Föreningsfostran och tävlingsfostran*, fick en grundlig genomlysning i en [temauppdatering](#) av idrottsforum.org.

Idrottshistorikerna i Stockholm arrangerade nyligen ett seminarium på temat "Idrottsrörelsen och staten. Tre idrottsutredningar - tre sekreterare!", med just Ulf Lönnqvist, Bengt Wallin Och Johan R. Norberg. Vår specielle korrespondent i idrottshistoriska frågor Hans Bolling var där, och han har skickat följande rapport.

I sin [recension](#) av Johan R. Norbergs avhandling *Idrottens väg till folkhemmet. Studier i statlig idrottspolitik 1913–1970* ställer sig Göran Ahrne frågande till om det funnits någon statlig idrottspolitik. Det kanske är så att staten inte har haft någon idrottspolitik medan idrottsrörelsen, främst företrädd av RF, Riksidrottsförbundet, har haft en mycket framgångsrik statsmaktspolitik eller i alla fall en strategi för hur man ska förhålla sig till staten. Förutom att RF har varit fantastiskt framgångsrik när det gäller att organisera det svenska idrottslivet så har den svenska idrottsrörelsen varit oerhört framgångsrik när det gäller att få statsmakterna att ställa upp och stödja den verksamhet man vill bedriva utan att i någon högre grad tvingas anpassa sin verksamhet efter dess institutioner; därmed inte sagt att man valt att stå vid sidan om samhället. Frågan är om det även i framtiden kommer att vara en väg som befordrar en framgångsrik svensk idrottsrörelse?

Att idrottsrörelsens förhållande till staten är ett av idrottshistorikernas favoritämnen är hur som helst ställt utom allt tvivel. Det är inget konstigt med det. Det hade varit mycket mer uppseendeväckande och vi inte ägnat oss åt det. Tyvärr tycks det var lika sant att det är ett ämne som historiskt roade idrottsintresserade skyr som pesten. När jag försökte övertala en kamrat att följa med till GHI och lyssna på sekreterarna från de tre senaste idrottsutredningarna var det som att hålla vatten på en gås. Jag kan inte påstå att jag helt och fullt förstod den totala antipati som denna annars mycket idrottsintresserad person gav uttryck för. Det handlade dock om att "akademiska" idrottshistoriker intresserade sig för idrottsrörelsens förhållande till staten enbart för att skapa en klyfta mellan oss och den idrottsintresserade allmänheten och på så sätt vinna acceptans inom akademien. Jag vill inte tro att det är sant och det är lika bra att med en gång slå fast att alla som valde att inte besöka det idrottshistoriska seminariet – *Idrottsrörelsen och staten. Tre idrottsutredningar – tre sekreterare* – missade något mycket intressant.

För att vara ett idrottshistoriskt seminarium var *Idrottsrörelsen och staten* trots det ett ovanligt välbesökt evenemang. Bland deltagarna sågs, förutom den vanliga skaran, bland annat representanter från RF, SOK (Sveriges Olympiska Kommitté), Centrum för idrottsforskning och kulturdepartementet. Dock lös mediasfären med sin frånvaro. Det kanske har något med den ovan nämnda antipatin att göra, men är trots det en smula förvånande, då landets samtliga sportredaktioner numera tycks översvämmas av individer som i krönikeform uttalar "sanningar" om idrottsrörelsen ur fler perspektiv än vad en enkel person som undertecknad trodde var möjligt.

Till sitt upplägg var det ett mycket konventionellt seminarium, först fick de tre sekreterarna berätta om sina erfarenheter av respektive idrottsutredningar varpå övriga deltagare bjöds in att diskutera idrottsrörelsen och staten med dem. Det finns dock ingen anledning att ägna speciellt mycket tid åt vad de tre Ulf Lönnqvist, Bengt Wallin och Johan R. Norberg sade inledningsvis. Inte för att det var ointressant men *Idrott åt alla* från 1969 är ju en klassiker som ingår den svensk idrottsforsknings litteraturkanon, *Idrott & motion för livet* är inte heller det någon okänd storhet och *Föreningsfostran och tävlingsfostran* har nyligen stötts och blötts ur en mängd perspektiv [här på idrottsforum.org](http://idrottsforum.org).

Även om det ligger en hel del i Ahrnes ifrågasättande av om det har funnits någon statlig idrottspolitik så är frågan om vad de tre idrottsutredningarna kan säga oss om statens förhållande till idrottsrörelsen intressant.

Det framstår som självklart att regeringen med 1965 års idrottsutredning, efter de två "misslyckade" idrottsutredningarna på 1950-talet, hade för avsikt att den skulle generera resultat som skulle kunna komma att accepteras av såväl idrottsrörelse som stat. De personer som ingick i utredningen var väl förankrad inom såväl idrottsrörelse som stat, ordföranden Karl Fritiofson var regeringens representant i Riksidrottsstyrelsen, RS, och bland medlemmarna finner vi bland andra Henry Allard riksdagsman och ordförande i RS, Nils Stenberg före detta riksdagsman och ordförande i Skidförbundet, Tore G Brodd fotbollsledare och medlem av RS och Henry Olson vd i Korpen. Om vi dessutom har i åtanke att utredningens direktiv utformades av handelsminister Gunnar Lange i samarbete med Fritiofson och Allard så fanns alltså alla förutsättning för att man skulle kunna uppnå ett resultat som såväl staten som stora delar av idrottsrörelsen kunde sluta upp kring.

Vi kan helt lugnt konstatera att regeringen lyckades i sitt uppsåt med 1965 års idrottsutredning. Det klassiska betänkandet *Idrott åt alla* är ett dokument som nära 40 år efter att det presenterades fortfarande genomsyrar svenskt idrottsliv. Hur stor betydelse betänkandet hade när det kom blev uppenbart under seminariet då Bengt Wallin berättade att *Idrott åt alla* fungerade som manual på RF-kansliet på 1970-talet och hade ställning som Boken, vilket inte enbart bör tas som ett tecken på att den moderna idrotten är sekulariserad utan också på att staten och idrottsrörelsen i bästa samförstånd satt i samma båt. Även om det kanske kan riktas invändningar mot att det är ett exempel på en medveten aktiv statlig idrottspolitik så är det ett utomordentligt exempel på ett nära samarbete mellan stat och frivilliga organisationer – korporativism, den svenska modellen eller vad man nu vill kalla det. Med *Idrott åt alla* ställde sig staten också helhjärtat bakom RF som den svenska idrottsrörelsens ledande organisation. Det är inte speciellt förvånande att ett

flertal av idrottsutredarna fortsatte att beklå höga poster inom idrottsrörelsen, RF-idrotten. Karl Fritiofson blev ju ordförande i RS, Henry Allard vice ordförande i RF och Tore G Brodd ordförande i Fotbollförbundet.

Även 1996 års idrottsutredning var parlamentariskt sammansatt med den socialdemokratiska riksdagsledamoten Kjell Nordström som ordförande, till sin sammansättning var den dock inte på långa vägar lika idrottsmeriterad som sin föregångare och dess huvudsekreterare Helena Streiffert hade sin bakgrund i utredarvärlden. Utredningens uppdrag var att utvärdera det statliga stödet till idrotten, föreslå nya mål för statens stöd till idrotten samt en modell för uppföljning och utvärdering av verksamheten i relation till målen. Denna gång handlade det alltså inte om det övergripande förhållandet mellan staten och idrottsrörelsen utan om att staten visade intresse för att styra idrottspolitiken genom mål- och resultatstyrning, ett avsteg från den tidigare modellen av totalt samförstånd och förtroende. Det kan ses som ett tecken på att det inte längre rådde samma självklara intressegemenskap, kanske till och med på att staten klivit ur båten. Det faktum att Bengt Wallin kallades in som sekreterare på ett mycket sent stadium, i slutet av januari 1998 och utredningen presenterades i maj samma år, för att ge utredningen ”en smak av idrott” talar dock för att man inte ville komma med förslag som på ett avgörande sätt stod i konflikt med idrottsrörelsens syn på hur världen borde vara beskaffad. Med Bengt Wallins cv i åtanke, som bland annat inkluderar utbildningschef i RF, förbundsrektor i SISU och ansvarig för införandet av idrottsgymnasierna, så är det uppenbart att det rörde sig om en idrottsutredningssekreterare som kom till utredningen från idrottsrörelsens innersta krets.

Den senaste idrottsutredning bryter mönstret i förhållande till sina föregångare även om den ärvde sitt uppdrag av den tidigare idrottsutredningen – ”utvärdera om effekterna av statens stöd till idrotten stämmer överens med de av riksdagen och regeringen angivna syftena med stödet och föreslå en framtida inriktning av stödet samt föreslå utformning av lämpliga indikatorer för att mäta effekterna av stödet”. Det handlade inte längre om en parlamentariskt sammansatt utredning utan en enmansutredare, Tomas Peterson, som dessutom hämtades från forskarvärlden och från något av politikens alla subfält. Valet av en idrottsforskare som idrottsutredare kan tolkas som att avståndet mellan idrottsrörelsen och staten definitivt ökat, det fanns ingen inom den gemensamma sfären som man kunde utse att utreda förhållandet. Det var heller inte längre aktuellt att låta idrottsrörelsens egna representanter ha ett avgörande inflytande över idrottsutredningen, vilket vissa representanter från idrottsrörelsen inte velat förlika sig med. Utredningens sekreterare, Johan R. Norberg, skulle med hänsyn till att han, trots att han är verksam som forskare, varit knuten till RF med samordningsansvar för förbundets forsknings- och utredningsarbete, kunna tas för intäkt för att idrottsrörelsen trots allt hade sin man i utredningen, men med tanke på att det var ett oåterkalleligt krav från Tomas Peterson sida att få utse sin egen huvudsekreterare så är så inte fallet.

Vilket öde som kommer att drabba den senaste idrottsutredningen är det ännu för tidigt att uttala sig om. Enligt de kommentarer som gjordes kring de remissyttranden som kommit in lär dock majoriteten av ”Idrottssverige” vara i huvudsak positiv till den och den har fått stöd av till exempel Statskontoret. Utredningen har dock inte fallit i god jord hos vissa tunga instanser inom idrottsrörelsen. Fotbollförbundet kallar utredningen tendentiös och anser den brista i objektivitet och vetenskaplighet i flera avseenden. RF har inte varit positivare, Riksidrottsstyrelsens vice ordförande och RF:s representant i den expertgrupp som var kopplad till utredningen, Birgitta Ljung har uttryckt tung kritik. I en intervju i samband med att utredningen publicerades framförde hon åsikten att Tomas Peterson haft en subjektiv ingång i utredningen, färgad av hans egna uppfattningar. ”Hans bakgrund är bland annat att han ingår och har ingått i ett internationellt idrottskritiskt nätverk med andra forskars.”

Det höga tonläget från de som är kritiska är en smula förvånade med tanke på att idrottsutredningens förslag inte är många och knappast kan ses som kontroversiella. Som mycket riktigt konstaterades är *Idrott åt alla* med reservationer och allt inte mer än 250 sidor och helt fullspäckad med förslag, *Föreningsfostran och tävlingsfostran* är dubbelt så tjock men innehåller inte speciellt många förslag, fyra var väl siffran man kunde enas om och dessa har idrottsutredningens vedersakare inte haft speciellt mycket att invända emot.

Hur kommer det sig då att delar av idrottsrörelsen intagit en så pass negativ hållning till den senaste idrottsutredningen? Vid seminariet framkom att utredarna redan på ett tidigt stadium fick en ganska ansträngd relation till RF, eller tvärtom, vilket delvis förklarades med det sätt på vilket Tomas Peterson ledde mötena med utredningens expertgrupp. Alla diskussioner som fördes vid utredningens expertgruppsmöten finns hur som helst bandande och deponerade i Riksarkivet, så den som är intresserad kan ta del av vad som sades och bilda sig sin egen uppfattning. Att ta del av dem ska enligt utredningssekreterare Norberg vara ”spännande om man är intresserad av idrottspolitik”, även om det tar lite tid.

Det var väl Karl Marx och Friedrich Engels som i *Det kommunistiska manifestet* konstaterade att allt fast förflyktigas och denna sanning tycks gälla även för idrottsrörelsen och dess förhållande till staten. Som historiker är ett siande in i

framtiden inte det jag framför allt utbildats till, men det var just framtiden som mycket av diskussionen på seminariet handlade om. Den svenska idrottsrörelsen står inför en mängd utmaningar och det är långt ifrån säkert att den nuvarande organisationsmodellen och det nuvarande förhållandet till staten är de självklara valen när det gäller att ta sig an de framtida utmaningarna. Staten och idrottsrörelsen var ju i det närmaste hopflätade i samband med *Idrott åt alla* men står i dag tämligen långt ifrån varandra. Med tanke på de utmaningar idrottsrörelsen står inför kanske det, om jag tolkade vad som sades rätt, är dags för idrottsrörelsen att åter söka en starkare koppling till staten. Nya intressenter kliver in på en allt mer kommersialiserade idrottsarenan och det gäller inte bara den yppersta eliten, och då kan staten vara en bra partner för att försvara det som är värt att bevara med den svenska idrottsmodellen. Mer eller mindre stat, det är frågan. Det finns hur som helst mycket som talar för att vi i framtiden kommer att kunna ha flera intressanta seminarier om idrottsrörelsen och staten.

Även om jag inte lyckats göra tillställningen rättvisa så vill jag avslutningsvis passa på att tacka samtliga som deltog vid seminariet för att de bidrog till en mycket givande sammankomst. Det var ett mycket bra initiativ att samla de tre idrottsutredningssekreterarna Ulf Lönnqvist, Bengt Wallin och Johan R. Norberg och låta alla intresserade ta del av deras synpunkter på de tre senaste idrottsutredarna i synnerhet och förhållandet mellan idrottsrörelsen och staten i allmänhet. Det är bara att hoppas att vi får fler liknande seminarier i framtiden. Det finns ju gott om intressanta ämnen.

Copyright © Hans Bolling 2008